

Beste lezer,

Je zult merken dat in deze 12de uitgave van ons jaarboek weer heel wat interessante bijdragen zijn opgenomen.

Een artikel over de bewoning in en rond één van gehuchten in onze gemeente komt dit jaar evenwel niet aan bod. De volgende bijdrage hieromtrent is gepland voor 2014. Wegens plaatsgebrek is ook het artikel met betrekking tot de 'Oostfronters' naar de volgende editie verschoven; alleszins al een hint om uit te kijken naar de uitgave van volgend jaar.

'De Boerenwacht' (Tom Vanleeuwen), 'Wringers in Balen' (Jaak Jansen) en 'De Loteling' (Ludo Pauwels) bevatten heel wat historische gegevens en wetenswaardigheden uit ons Balens verleden.

'80 jaar NSB' van de hand van Vic Berckmans geeft een kort overzicht van het tachtigjarig bestaan van deze Wezelse oud-strijdersvereniging.

Devotieprentjes zijn niet meer zo actueel; een bijdrage over hun geschiedenis en een hele rits aan voorbeelden laten je kennismaken met deze prachtige soort archivalia.

Enkele kortere bijdragen van onze archiefvorser Louis Kemps en een aantal rare en ongelooflijke volksverhalen van Stefan Geerts over één van zijn stamvaders zijn echt aangenaam om te lezen.

Marena Grobben onderzoekt het verband tussen de Vikingen en onze Balense nederzetting in Scheps. Je leest het in 'Van Skeppsholmen naar Scheps-Olmen'.

Tot slot blik Vic Berckmans terug op het voorbije jaar met het jaaroverzicht 2012.

Als voorzitter van Erfgoed Balen wil ik alvast al de vrijwillige medewerkers aan dit jaarboek van harte bedanken voor hun bijdrage, maar vooral wens ik jou als lezer veel lees- en kijkplezier.

Richard Vermeulen
Voorzitter Erfgoed Balen vzw

De Boerenwacht

Foto 1-1: Embleem van de Boerenwacht: een zwaard met twee rijpe korenaren. Symbolisch gekozen ter bescherming van de oogst. Collectie Tom Vanleeuwen

Tom Vanleeuwen

Inleiding

Naarmate de Tweede Wereldoorlog vorderde, werd het voedsel schaarser. Allerhande levensmiddelen werden door de bezetter opgeëist en sommige etenswaren werden gerantsoeneerd. Om de voedselverdeling toch enigszins in goede banen te leiden werd de “*Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie*” opgericht. Deze organisatie werd in het leven geroepen om ervoor te zorgen dat de voedselvoorziening toch een beetje gestructureerd werd. Maar deze organisatie kreeg samen met de landbouwers te kampen met een overvloed aan diefstallen. Akkers en velden werden 's nachts door dieven geplunderd en vee werd uit de stallen geroofd en ter plaatse geslacht. Om deze misbruiken tegen te gaan werd er, onder de leiding van het NLVC (Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie), op 05/04/1941 beslist dat:

“Men eraan denkt, met het oog op de bescherming der vruchten gedurende de

aanstaande zomermaanden, een boerenbrigade op te richten bestaande uit jonge boeren. Wij rekenen op uw inzicht en de vertrouwelijkheid en belangrijkheid van deze mededeling, om hieraan dringend een gunstig gevolg te geven.”

Door het besluit van 24/06/1941, uitgaande van de Secretaris-Generaal van Landbouw en Voedselvoorziening E. De Winter en van Secretaris-Generaal van Binnenlandse Zaken en Volksgezondheid G. Romsée werd de Boerenwacht officieel ingericht. Al deze besluiten gingen dus uit van de NLVC. Er werd besloten om een vrijwillige Boerenwacht op te richten.

De vrijwillige boerenwacht

Deze ging officieel van start op 26/06/1941. De bedoeling van de oprichting van een vrijwillige Boerenwacht was:

1 Vlaanderen in uniform Deel I: J. Vinckx, P. 205

BAUERNWACHT

BOERENWACHT

Gemeinde

Leust

Ausweis N^o

2156/49

Gemeente

Toelating N^o

Gültig

31 DEC 1943

Geldig

Träger dieses ist in Ausübung des Feldwachdienstes der Träger dieses ist in de uitoefening van zijn dienst in de Boerenwacht Bauernwacht berechtigt, sich auch während der Sperrzeit gemächtigt, sich ook tijdens de sluitingen op de straten en auf den Strassen und Feldern der Gemeinde aufzuhalten, velden der Gemeente te bevinden. — Het misbruik van dit toela- — Der Misbrauch dieses Ausweises wird bestraft; er ist tingebewils wordt gestraft; het moet na afloop van den geldigheids- nach Ablauf seiner Gültigkeit oder beim Aufgeben des duur of bij het neerleggen van het ambt teruggegeven worden. Amtes einzureichen.

Genehmigt :

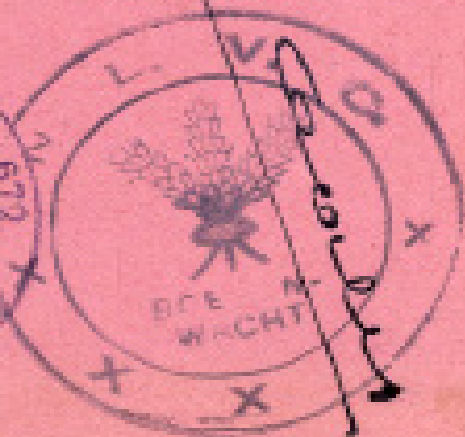
Die *OF* Kommandantur

OF 2

Der allgemeine Leiter
der Bauernwacht,

De Algemeene Overste
van de Boerenwacht,

G. DAILE.

102

Foto 1-2: Voorbeeld van een tijdelijke nachtvergunning die aan de dienstdoende Boerenwachters werd uitgereikt. Het paspoort draagt de stempel van de plaatselijke Oberfeldkommandantur en een stempel van het NLVC-Boerenwacht. Ook de datum waarop het paspoort vervalt, werd erop aangebracht. Collectie Tom Vanleeuwen

Foto 1-3: Voorbeeld van een armband van de vrijwillige boerenwacht. Donkergroene band met zwarte letters. Collectie Tom Vanleeuwen.

“Artikel I: Het bewaken van de veestapel, landeigendommen, veldvruchten en vruchten van de grond waar deze zich ook mochten bevinden. De leiding hiervan werd toevertrouwd aan het NLVC.”

Artikel II: De Boerenwacht werd voor de uitoefening van haar politionele opdracht onder het gezag van de burgemeester gebracht. De Boerenwachters waren geen ambtenaren van de gemeentelijke politie, legden geen eed af, waren niet bezoldigd en waren niet bevoegd rechtsgeldige processen-verbaal op te maken. Zij konden enkel als getuige gehoord worden. De overtreders die zij op heterdaad betraptten, moesten zij bij de politieoverheid brengen. Zij hadden wel het recht om wagens en personen ter identificatie staande te houden.”²

Reeds voor 26/06/1941 bestonden er al in verschillende gemeenten wachtorganisaties die onder leiding van de verschillende gemeentebesturen werden opgericht. Deze werden nu afgelost door de georganiseerde Boerenwacht. Toch moeten we melden dat 17% van de Vlaamse gemeenten (en 32% van de Waalse gemeenten) weigerden toe te treden tot de vrijwillige Boerenwacht. De leden van de boerenwacht droegen geen uniform. Op hun gewone burgerkleding droegen zij een groene armband met de naam van Boerenwacht.³ Iedere persoon, toegetre-

den tot de Boerenwacht, kreeg een paspoort met stempel van de gemeente en van de plaatselijke Duitse Kommandantur.⁴ De Boerenwachters waren ongewapend. Zij droegen geen vuurwapens, want dat werd hen verboden door de gemeentebesturen en de Duitse overheid. Sommige leden van de Boerenwacht namen een stok mee om zich eventueel te kunnen verdedigen op de nachtelijke rondes.

De verplichte boerenwacht

Door de invoering van een vrijwillige Boerenwacht kon er geen einde gemaakt worden aan het plunderen van de rijpe gewassen. Het was de Duitse Militairverwaltungschef Reeder die persoonlijk bij G. Dalle, algemeen Boerenwachtleider, erop aandrong de velden scherper te bewaken en de nachtelijke patrouilles te vermeerderen. Hierop verscheen er in het Belgisch Staatsblad van 04/08/1941 het volgende:

“...Daar er in alle gemeenten de verhouding van één man per 10 hectaren nog niet bereikt was, moest de burgemeester mannelijke ingezetenen opvorderen voor de onbezoldigde dienst, tot bovenvermelde houding was bereikt.” Weigering stond gelijk met gevangenisstraf of boete. Zij die konden opgeroepen worden waren: “Mannelijke ingezetenen, lichamelijk gezond en van onberispelijk ge-

2 Vlaanderen in uniform Deel I: J. Vinckx, P. 206

3 Collectie Tom Vanleeuwen

4 Collectie Tom Vanleeuwen

Inhoud

De Boerenwacht	5
Wringers in Balen	27
80 jaar NSB Balen-Wezel	43
De Loteling	49
Devotieprentjes	73
Verhalen oud-vader	153
Een greep uit de oude doos	161
Van Skeppsholmen naar Scheps...	175
Balen in de media	185

COLOFON

Redactie: Vic Berckmans en Richard Vermeulen

Omslag: Devotieprenten

Ontwerp omslag: Drukkerij 'Het Zoeklicht'

Correctors: Marena Grobben, Vic Berckmans

Lay-out: Guy Vanhoof

Uitgegeven door: Erfgoed Balen vzw.

Alle teksten verschijnen onder de enige en dwingende verantwoordelijkheid van de auteur, hier treft de kring als vzw. geen rechtsaansprakelijkheid.

Verantwoordelijke uitgever: Richard Vermeulen als
Voorzitter Erfgoed Balen vzw.

Bestellen en info:

Te bestellen door overschrijving op reknr. BE07-6528-0401-2066

Erfgoed Balen vzw., Vaartstraat 29 te Balen.

Rechtstreeks ook verkrijgbaar op kantoor, zelfde adres of
in VC De Kruierie (Bevrijdingsstraat1, 2490 Balen)

website : www.erfgoedbalen.be

e-mail: info@erfgoedbalen.be

© 2013 Erfgoed Balen vzw.

D/2013/4953/(25)